Litteratur

Bolagskonstruktioner och beskattningseffekter av Nils Mattsson
Lund 1974, X + 413 sidor, häftad, c:a pris 125 kr. (Norstedts).

Under denna inte alldeles kristallklara rubrik framlade Nils Mattsson i februari 1974 i Lund sin skatterättsliga doktorsavhandling. Underrubriken "En skatterättslig studie av handelsbolag och enkla bolag" anger dock innehållet närmare. Mattsson har tagit som sin uppgift att skriva en inkomstskatterättslig monografi över handelsbolag och enkla bolag. Han har genomfört uppgiften på bred bas, med utförlig redovisning av rättspraxis och med stor grundlighet även ifråga om de civilrättsliga bakgrundsreglerna, vilkas betydelse i detta sammanhang givetvis är stor. Svensk och skandinavisk skatterätt har genom Mattssons bok fått en behövlig och länge saknad monografi rörande de många synnerligen viktiga skattefrågor, som uppkommer vid verksamhet i handels- och enkla bolags form. Det är egentligen överraskande, hur litet i nordisk skattelitteratur skrivits om dessa frågor. För svensk rätts del må dock noteras *Thomsens* värdefulla uppsats i SvSkT 1956.

Mattssons grepp på sitt ämne är praktiskt. Han har inte försökt konstruera teoretiska problem, där sådana inte funnits. Men där en undersökning av den teoretiska bakgrunden till en viss ståndpunkt varit ägnad att berika framställningen, har han inte tvekat att gå långt in även i civilrättslig teori för att klarlägga frågeställningen och lösningen. Kännetecknande för Mattssons doktorsavhandling är därför en tillförlitlighet ifråga om ståndpunktstaganden i konkreta frågor. Detta i kombination med Mattssons förmåga att uttrycka sig klart och tydligt kommer att göra Mattssons doktorsavhandling mycket användbar i det praktiska rättslivet.

Mattssons bok innehåller inte något för en doktorsavhandling vanligt avsnitt rörande utländsk rätt. Dansk, norsk och västtysk skatterätt, som ifråga om de berörda problemen står svensk skatterätt närmast, har Mattsson dock utnyttjat genom att inarbeta dem i sin framställning av svensk rätt och söka uppslag till nya frågeställningar.

Om handelsbolaget i någon mån behandlats i svensk skatterättslig synvinkel, kan man väl säga, att det enkla bolaget hittills saknat varje systematisk framställning. Mattsson har därvid gjort ett grundläggande arbete. Det är ganska naturligt, att han ställt handels- och enkla bolag mot varandra. Både likheterna och olikheterna är stora och jämförelserna är fruktbara både ur saklig och ur framställningsteknisk synpunkt.

Analysen av olikheterna mellan handelsbolagens och de enkla bolagens skattebehandling har även föranlett författaren att i avhandlingens slutkapitel ställa frågan, om en samordning av skattereglerna vore möjlig och önskvärd.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:58

Han konstaterar därvid, att tillämpning av de för handelsbolag gällande reglerna på det enkla bolaget knappast kan komma ifråga, med hänsyn till de många olika slags bolag som betecknas som enkla bolag. Sålunda måste utvecklingen, ifall en sådan anses önskvärd, leda till att de för enkla bolag gällande reglerna i större utsträckning tillämpas även på handelsbolag. Mattsson påpekar med rätta, att så är fallet även i Danmark, Norge och Västtyskland. Han är inte främmande för de svårigheter, som härvid skulle uppstå, bl a vid överlåtelse av andelar och däri, att delägarna i handelsbolag i redovisningshänseende skulle komma att behandlas mer fristående från varandra än för närvarande. Någon alldeles klar ståndpunkt för en ändring av det gällande systemet tar Mattsson, klokt nog, inte. Personligen vore jag dock mer reserverad mot en ändring av principerna för handelsbolags beskattning än vad Mattsson varit.

Denna recension är inte avsedd att bli lång. Därför skall jag inte i detalj redovisa för innehållet i Mattssons digra avhandling, än mindre beröra de få detaljfrågor, där jag kanske vore benägen att ifrågasätta författarens ståndpunkt eller komma med någon tilläggssynpunkt. Till upplysning för de läsare, som inte är bekanta med boken, skall jag dock i korthet nämna något om avhandlingens uppbyggnad och innehåll: I bokens fyra första kapitel tar Mattsson upp de för ämnets avgränsning nödvändiga privaträttsliga frågorna. Efter en historisk översikt kartlägger han frågor rörande gränsdragning mellan bolag och andra rättsinstitut och mellan olika bolagsformer. Vidare utreds vad som utgör bolagstillgångar i handelsbolag och enkla bolag. Behandlingen av dessa bakgrundsfrågor är utförlig och samtidigt koncentrerad på det väsentliga. Mattsson utnyttjar väl förefintlig civilrättslig litteratur, men visar även god självständig insikt i dessa frågor.

Kap V behandlar bildande av bolag. Bland viktiga skattefrågor som därvid kommer upp, må nämnas överföringsvärden, bevarande av dolda reserver i överförd egendom och realisationsvinstfrågor. – Det längsta avsnittet i boken är kap VI, som gäller beskattningen av bolagsinkomsterna. Vinst- och förlustberäkningsfrågorna är härvid av central betydelse. – I kap VII behandlas överlåtelse av andel i handelsbolag och försäljning av tillgångar i enkelt bolag. Speciellt må nämnas frågan om försäljning av handelsbolagsandel, vars delar förvärvats vid olika tillfällen. – Upplösning av bolag behandlas i kap VIII, där bl. a. enmansandelsbolaget ägnas uppmärksamhet. – Slutligen ägnas kap IX frågan om bolag mellan makar, vilken fråga är av stor betydelse i ett på särbeskattning baserat familjebeskattningssystem. Den centrala frågan är här, vilka bolagskonstruktioner som kan accepteras skattemässigt.

”Bolagskonstruktioner och beskattningseffekter” är en föredömligt klart upplagd och innehållsrik doktorsavhandling. Det valda ämnet gör att boken inte bara har betydelse som akademisk merit utan även ett betydande prak-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:58

tiskt värde. Boken fyller en betydande lucka i svensk skatterättslitteratur. Den avslutar den serie av förtjänstfulla skatterättsliga doktorsavhandlingar, som koncentrerade sig till läsåren 1972/73 och 1973/74 och vars tidigare namn varit Hagstedt, Lindencrona och Lodin.

Edward Andersson

Aktiebolagslagen ändrades på väsentliga punkter under år 1973. Man införde då förbud för aktieägare m fl att låna ur det egna bolaget. Den undre gränsen för aktiekapitalets storlek höjdes från 5.000 kr till 50.000 kr. Alla aktiebolag, som nu har ett aktiekapital understigande 50.000 kr måste före utgången av år 1978 höja sitt kapital till nämnda belopp. Sker inte det blir de avförda ur aktiebolagsregistret och därmed anses de upplösta. Vid upplösningen oavsett om den sålunda sker av tvång eller om den sker frivilligt före 1978 års utgång uppkommer olika skattefrågor. Med tanke på låneförbudet kan à-contouttag från bolag föranleda vissa problem.

De här angivna frågorna behandlas i några böcker som nyligen utkommit. På industriförbundets förlag har Arne Gustafson och Thomas Hagdahl givit ut "Låneförbudet och 50.000-kronorsregeln" med underrubriken "Bolags och skatterättslig lagstiftning 1973–74" (86 sidor inkl lagtext m m. Pris 28 kr). I Tholin/Larsson/Gruppens skriftserie har publicerats dels Låneförbudet, innehållande aktiebolagens låneförbud samt preliminärskatteavdrag i fåmansbolag (59 sidor inkl lagtext och exempel m m. C:a pris 23 kr exkl moms) och dels Avveckling av aktiebolag, innehållande Skattefrågor vid övergång till annan företagsform samt reglerna om kapitalhöjning (44 sidor inkl. lagtext och exempel. C:a pris 20 kr exkl moms.) Författare till de båda sistnämnda böckerna är Olle Roos.

Nils Mattsson har i sin bok Ökning av aktiekapital eller ny företagsform (Norstedts förlag, 100 sidor inkl lagtext. C:a pris 35 kr) behandlat främst de problem som uppkommer vid övergång till annan företagsform. Vidare har han redogjort för beskattning av handels- och kommanditbolag samt av enskild näringsidkare. I anslutning därtill har han redogjort för en del civilrättslig lagstiftning som rör dessa företagsformer.

Som redan framgår av de angivna titlarna behandlas samma frågekomplex av Gustafson-Hagdahl och av Roos. Eftersom någon fast praxis ännu inte har utbildat sig har författarna varit hänvisade att bygga sina framställningar på utredningsförslag, propositioner och lagtext. Utförlig redogörelse för dessa finns hos de båda konkurrerande författarna. Den praxis som hittills har utbildat sig har man lagt ner möda på att undersöka. Av naturliga skäl har ännu bara ett fåtal frågeställningar varit föremål för prövning. För dessa finns redogörelser.

Rent praktiskt har Roos böcker den förtjänsten att de är rikligt försedda

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:58

med kantrubriker som underlättar sökandet av det problem läsaren står inför. Roos har också illustrerat framställningen med en del praktiska exempel. – Till skillnad från Gustafson-Hagdahl har Roos när han behandlar de skattemässiga konsekvenserna vid upplösning av småbolagen börjat med utskiftningsskatteproblematiken. I mitt tycke hade framställningen vunnit i klarhet om i stället inkomstskatteproblemen behandlats först. I detta sammanhang kan en annan synpunkt på främst Roos bok om avveckling av aktiebolag beröras. En oinvigd läsare kan få intrycket att Roos genom sin tjänst hos riksskatteverket uttrycker verkets åsikter och inte sina egna när han gör uttalanden i skattefrågor. Dessa uttalanden är ibland väl kategoriska.

Naturligtvis föranleder den ändrade lagstiftningen mängder av problem. Jag vill bara ta upp en fråga, som har förorsakat villrådighet, nämligen den skattemässiga behandlingen av ett olagligt lån. Av vissa uttalanden kunde man få den uppfattningen att ett sådant lån skulle betraktas såsom förtäckt lön eller utdelning. Följden därav skulle bli den att mottagaren beskattades. Civilrättsligt skulle han ändock vara tvungen att betala tillbaka lånet. Både Gustafson-Hagdahl och Roos är numera överens om att ett olagligt lån också skatterättsligt skall behandlas som lån.

Mattsson redogör i sin bok för problemen ur en något annorlunda synvinkel. Där finner man inte bara en redogörelse för själva övergångsproblematiken jämte exempel. Det finns också en nyttig om än kanske något akademisk redogörelse för både skatterättsliga och civilrättsliga regler gällande såväl handels och kommanditbolag som enskild näringsidkare.

När det gäller frågan om rätt beskattningsort vid övergång från aktiebolag till exempelvis handelsbolag kunde följande problem något klarare ha belysts. Antag att en person driver verksamhet i aktiebolagets form. Vinsten tas ut i form av lön, som beskattas i vederbörande persons hemortskommun. Denna kan givetvis vara en annan kommun än den där aktiebolaget bedriver sin verksamhet. Om nu företagsformen ändras blir också förvärvskällan ändrad. Övertar handelsbolaget rörelsen sker beskattning kommunalt i den kommun där verksamheten drivs. Följden härav kan bli att ett underskott i hemortskommunen (villan föranleder underskott) inte längre kan kvittas.

När det gäller de olika företagsformerna finns redogörelser för när och i vilken utsträckning bokföringsskyldighet föreligger. Vad man saknar är en påminnelse om taxeringslagens bestämmelse att den som är skyldig att lämna deklaration jämväl är skyldig att i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finns för deklarationsskyldighetens fullgörande (20 § taxeringslagen). Härigenom har man på skattesidan infört en ”anteckningsskyldighet” som inte står bokföringsskyldigheten mycket efter.

Ulf Fredholm

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:58